
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГЕННО-ІНЖЕНЕРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПЛЕМІННІЙ СПРАВІ У ТВАРИННИЦТВІ

*Ковальова Світлана Сергіївна,
старший викладач
Національного університету біоресурсів і
Природокористування України*

Здійснено аналіз положень чинного національного законодавства, міжнародно-правових актів з питань регулювання здійснення генетично-інженерної діяльності в галузі племінної справи у тваринництві.

Швидкі темпи розвитку новітніх біотехнологій, до яких, безумовно, відноситься і генна інженерія, дали поштовх для прийняття нормативно-правових актів, які врегульовують відносини щодо виробництва, використання генетично-модифікованих організмів. Разом з тим в національному законодавстві, що регулює

генетично-інженерну діяльність, відсутня узгоджена система законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, відсутній механізм дійового її застосування усіма суб'єктами відносин у сфері племінної діяльності.

Питаннями правового регулювання генетично-інженерної діяльності займалися такі науковці, як Л.Струтинська-Струк, М.Медведева, І.Тустановська. Проте зазначеними та іншими дослідженнями не повною мірою охоплені особливості державного регулювання генетично-інженерної діяльності в племінній справі.

Метою роботи є аналіз положень чинного національного законодавства з питань державного регулювання здійснення генетично-інженерної діяльності в племінній справі у тваринництві.

Реалії сьогодення є такими, що стрімкий розвиток науки, активне застосування результатів біотехнологічної діяльності, одним з напрямків якої є генна інженерія, дали поштовх для розробки відповідних правових стандартів. Правове регулювання діяльності в галузі біотехнології необхідно, оскільки поряд з перевагами, які дає використання генної інженерії, існує реальна загроза її непередбачуваного шкідливого впливу на довкілля, здоров'я та життя людини. Тому саме належним чином здійснене правове регулювання відносин у сфері застосування генної інженерії в селекційно-племінній діяльності є одним із чинників, за допомогою якого можна попередити небажані наслідки від такого роду діяльності, адже кінцевою метою селекційної діяльності в тваринництві є отримання високоякісних продуктів харчування.

Світовий сільськогосподарський ринок наповнюється якісними і більш дешевими продуктами, отриманими за допомогою новітніх біотехнологій. Зарубіжний ринок біотехнологічної продукції стрімко зростає кожного року, прогнозується його щорічний приріст на 7-8%, а до 2015 року біотехнологічна продукція в загальній масі товарообігу буде складати не менше 20%.

Одним із основних напрямків підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва є використання сучасних методів селекції, а саме застосування біотехнологічних методів.

Біотехнологія – це сукупність промислових методів, які використовують живі організми і біологічні процеси для виробництва або модифікації різних продуктів, в тому числі направлених на покращення економічно цінних видів рослин і тварин... [1,33]

Ми поділяємо точку зору науковців, які прийшли до висновку, що класична селекція, яка використовувала методи відбору та підбору стала втрачати свою актуальність, оскільки почали розвиватись та впроваджуватись у племінну справу сучасні методи та технології виведення нових порід тварин.

В період становлення та розвитку біотехнології більшість вчених не відносило до неї селекцію тварин, хоча цей напрямок розвивався паралельно з біотехнологією, базувався на тих же досягненнях класичної генетики. І лише в документах світового банку в біотехнологію була включена селекція тварин. [2]

Сучасне українське законодавство, на жаль, не має правових норм регулювання хоча б деяких аспектів використання біотехнологічних методів при отриманні нових порід тварин. На нашу думку, доцільно в Закон України «Про племінну справу у тваринництві», а саме у визначення поняття селекційного досягнення, внести зміни, в яких підкреслити особливості селекційних досягнень, які створені з використанням сучасних біотехнологічних методів.

Звичайно, використання сучасних біотехнологічних методів при виведенні нових порід сільськогосподарських тварин викликає неабияку турботу. А тому в сучасних умовах поширення новітніх біотехнологій, а також сфер їхнього

застосування, особливого значення набуває біотехнологічна безпека при поводженні з генетично-модифікованими організмами. В аспекті її правової регламентації слід урахувати, що:

- 1) забезпечення біологічної безпеки можливе за умови застосування системи правових, організаційно-управлінських, технічних та інших засобів, що запобігають виникненню небезпечних наслідків генно-інженерної діяльності;
- 2) біобезпека допускає наявність прийняттого рівня ризику при генетично-інженерній діяльності;
- 3) забезпечення безпеки зумовлює необхідність прийняття та дотримання правил оцінки та управління ризиком. [3,55]

31 травня 2007 року Верховною Радою був прийнятий закон України «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично-модифікованих організмів». Оскільки генна інженерія – це один із методів селекційно-плеємної діяльності, доцільно розглянути даний закон з точки зору державного регулювання вищезгаданою сферою діяльності. Як відомо, державне регулювання здійснюється через низку повноважень. В ЗУ «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично-модифікованих організмів» окремо визначені повноваження Кабінету Міністрів України (стаття 7).

Оскільки ми в своїй роботі досліджуємо питання державного регулювання генно-інженерної діяльності в плеємній справі звернемо увагу на повноваження центрального органу виконавчої влади з питань аграрної політики.

Центральний орган виконавчої влади з питань аграрної політики:

- забезпечує державну апробацію (випробування) та державну реєстрацію створених на основі генетично модифікованих організмів (ГМО) сортів сільськогосподарських рослин, порід тварин, мікробіологічних сільського господарських і ветеринарних препаратів;

- здійснює державний нагляд і контроль за дотриманням заходів біологічної і генетичної безпеки щодо сільськогосподарських тварин і рослин при створенні, дослідженні та практичному використанні ГМО у відкритих системах на підприємствах, в установах і організаціях агропромислового комплексу незалежно від їхнього підпорядкування і форм власності;

- здійснює державну реєстрацію генно-модифікованих організмів джерел кормів, а також реєстрацію кормових добавок та ветеринарних препаратів, які містять ГМО або отриманих з їхнім використанням тощо [4].

Безумовно, що державне регулювання даною сферою діяльності здійснюється також через державну реєстрацію генетично-модифікованих організмів (ГМО).

Державну реєстрацію ГМО та продукції, виробленої з їх застосуванням, здійснюють центральні органи виконавчої влади відповідно до повноважень. Центральні органи виконавчої влади ведуть державні реєстрації ГМО. Серед продукції, яка реєструється у Державних реєстрах генетично-модифікованих організмів (ГМО), передбачена реєстрація породи тварин, як селекційно-плеємного досягнення.

Як на нашу думку, дані про породи тварин, які отримані з допомогою

біотехнологічних методів повинні бути відображені і в державних книгах племінних тварин. Оскільки в законодавстві відсутній чіткий механізм взаємодії визначених органів в цій сфері, доцільно встановити порядок і терміни передачі відповідних даних про породи тварин, які отримані за допомогою методів генної інженерії.

Підставою для державної реєстрації, для ГМО є обов'язкове проведення експертизи. Термін розгляду реєстраційних документів не може перевищувати 120 днів з дня їх подачі. Державна реєстрація здійснюється на безоплатній основі, строком на п'ять років, але у державній реєстрації генетично-модифікованих організмів та продукції, виробленої з їхнім застосуванням, може бути відмовлено у разі отримання наукового обґрунтування інформації щодо їх небезпеки для здоров'я людини або навколишнього середовища.

Стаття 18 вищезгаданого Закону передбачає відповідальність за порушення в галузі поводження з ГМО, в тому числі адміністративну. На жаль, в КУпАП не знайшла своє відображення позиція законодавця. Тому, на нашу думку, доцільно Кодекс України про адміністративні правопорушення доповнити статтею, яка б передбачила адміністративну відповідальність в галузі поводження з генетично модифікованими сільськогосподарськими тваринами.

З огляду на наше дослідження важливим і цікавим буде вивчення досвіду державного регулювання генетично-інженерної діяльності в зарубіжних країнах.

Досліджуючи законодавство зарубіжних країн в даній сфері, ми дійшли до висновку, що генно-інженерна діяльність в сільському господарстві тісно пов'язана з такими правовими поняттями: біологічна, продовольча й харчова безпека, екологічний ризик, сталий розвиток.

Більшість науковців сходяться на думці, що правове регулювання застосування біотехнологій (в тому числі і в селекційно-племінній діяльності) повинно включати такі елементи:

- правове регулювання оцінки ризику;
- правове регулювання управління ризиком;
- правове повідомлення про ризик.

При цьому в країнах зарубіжного світу використовується дві протилежні концепції, а саме: принцип достатньої еквівалентності та принцип перестороги.

Суть принципу достатньої еквівалентності полягає в тому, що будь-який генетично-модифікований організм (ГМО), який визначається еквівалентним до існуючих організмів, які існують, вважається безпечним і не повинен бути предметом додаткового регулювання. Це означає, що будь-які тестування, випробування (апробації) генетично-модифікованих організмів не потрібні.

Принцип перестороги полягає в тому, якщо існують підстави вважати, що певна технологія або діяльність може спричинити шкоду, і існує невизначеність стосовно такої шкоди, то від такого виду діяльності слід відмовитись.

Цікавим є досвід державного регулювання генетично-інженерної діяльності та діяльності, пов'язаної з генетично-модифікованими організмами (ГМО) в Європейському Союзі (ЄС). Головним принципом генно-інженерної діяльності в ЄС (в тому числі і в сфері селекційно-племінної діяльності) є обов'язкова попередня оцінка ризику від такого роду діяльності. Варто звернути увагу на те, що в законодавстві країн-членів ЄС чітко визначена процедура, яка дозволяє займатися генно-інженерною діяльністю:

- генно-інженерну діяльність заборонено здійснювати без спеціального дозволу компетентних організацій;
- для отримання дозволу на зайняття генно-інженерною діяльністю замовник подає запит встановленого зразка;

- до подання запиту замовник виконує процедуру попередньої оцінки ризику;
- після надання дозволу на зайняття генно-інженерною діяльністю, протягом всього періоду уповноважені організації здійснюють контроль.

Аналіз же чинного в Україні законодавства, як показало дослідження, свідчить про відсутність узгодженої системи законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, які б врегулювали генетично-інженерну діяльність при створенні й використанні нової породи сільськогосподарських тварин, та про відсутність дійового механізму застосування усіма суб'єктами відносин у сфері селекційно-плеємінної діяльності нормативно-правових актів.

Проведене дослідження дає підстави зробити висновки:

- на сьогодні в Україні відсутня узгоджена система законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, яка б врегулювала відносини у сфері генетично-інженерної діяльності при створенні нових порід сільськогосподарських тварин;
- в ЗУ «Про плеємінну справу у тваринництві» у визначення поняття «селекційне досягнення» доцільно внести зміни, які підкреслять особливості отримання нових порід сільськогосподарських тварин з використанням біотехнологічних методів;
- Кодекс України про адміністративні правопорушення доцільно доповнити статтею, яка б передбачала адміністративну відповідальність за порушення законодавства в галузі поводження з генетично-модифікованими породами сільськогосподарських тварин.

Література:

1. Биотехнология, сельское хозяйство и развитие/ Курьер: ЮНЕСКО: Апрель, 1987. – 34с.
2. Enabling the safe use of biotechnology/ Ed. By J.J. Doyle, G.J. Penclley / ESD Studies and monographs series. № 10. Washington P.C.: The World Bank 1996.
3. Струк-Струтинська Л.В. Правове регулювання біобезпеки при генетично-інженерній діяльності / Струк-Струтинська Л.В.- Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Серія: Правознавство. Вип. 172. – Чернівці. Рута, 2003.- 58 с.
4. Закон України від 31 травня 2007 року «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично-модифікованих організмів» / Відомості Верховної Ради України. - 2007.- №35.- 484с.